

https://doi.org/10.31516/2410-5333.054.17
 УДК 069.1:005.342](477.61-21Рубіжне)(045)

Т. І. Ямполь, студентка, Харківська державна академія культури, м. Харків
 marukot73@gmail.com
 https://orcid.org/0000-0003-2794-2375

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В ДІЯЛЬНОСТІ РУБІЖАНСЬКОГО МУЗЕЮ (ЛУГАНЩИНА)

Проаналізовано основні напрями діяльності Рубіжанського музею, осучаснено підходи до його роботи як комплексної форми комунікації, розглянуто теоретичні та практичні засади для досягнення цілей і реалізації завдань. Використовуючи музейні колекції, музей міста, як сучасна структура, може розширювати діапазон своєї діяльності від традиційних функцій збирання та зберігання, екскурсійно-пізнавальних послуг до проведення перформансів, історичних реконструкцій тощо, наділених більшою демократичністю і простотою розуміння, ніж музейні колекції. Така орієнтація на зміну запитів споживача є запорукою подальшого сталого розвитку закладу як соціокультурної інституції.

Ключові слова: Рубіжне, традиційний музей, форми роботи, інноваційні технології.

Т. И. Ямполь, студентка, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РУБЕЖАНСКОГО МУЗЕЯ (ЛУГАНЩИНА)

Проанализировано основные направления деятельности Рубежанского музея, современные подходы к его работе как комплексной формы коммуникации, рассмотрены теоретические и практические основы для достижения целей и реализации заданий. Используя музейные коллекции, музей города, как современная структура, может расширять диапазон своей деятельности от традиционных функций хранения и сбережения, экскурсийно-познавательных услуг до проведения перформансов, исторических реконструкций и пр., наделенных большей демократичностью и простотой понимания, чем музейные коллекции. Такая ориентация на смену запросов посетителя является залогом дальнейшего развития музея как соціокультурной институции.

Ключевые слова: Рубежное, традиционный музей, формы работы, инновационные технологии.

T. I. Yampol, student, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INNOVATIVE METHODS IN THE ACTIVITIES OF THE RUBIZHNE MUSEUM (LUHANSK REGION)

The purpose of this work is to study the impact of innovative technologies on the work of the Rubizhne Museum.

Research Methodology of the study is a differentiated multidisciplinary approach to the phenomenon of introducing innovative approaches to museum work.

Results. The primary areas of the Rubizhne Museum are analyzed, modern approaches to its work as a complex form of communication, theoretical and practical principles for achieving the goals and objectives are considered. Using museum collections, the museum, as a modern structure, can expand its range of activities from traditional functions of collecting and storing, excursion-cognitive services to performing performances, historical reconstructions, etc. Such an orientation towards changing consumer inquiries is a guarantee of further sustainable development of the institution as a socio-cultural institution.

Novelty. An attempt is made to introduce the latest material on the innovative forms of the work of the Rubizhne Museum, its influence on the main types of its activity, such as museum pedagogy, the creation of expositions, museum lectures, etc.

The practical significance consists in ensuring the implementation of interesting art and scientific projects with the help of innovative technologies.

Keywords: *Rubizhne, traditional museum, forms of work, innovative trilogy.*

Постановка проблеми. Сучасність потребує особливої уваги до збереження матеріальних і нематеріальних пам'яток, навіть таких невеликих музеїв, як Рубіжанський. Швидкоплинний час та руйнівні впливи сучасності призодять до зникнення матеріальних пам'яток і пов'язаних із ними подій і явищ, тому слід визначити пріоритетні напрями збереження місцевої культурної спадщини. І допоміжними інструментами в цій роботі стають сучасні досягнення в музеєзнавстві та пам'ятокознавстві, а також облікова й науково-дослідницька робота, пов'язана зі способами та формами класифікацій історико-культурних об'єктів, музеєфікації, постановою пам'яток на державний облік, нормативами їх збереження й іншими науково-практичними завданнями збереження та використання спадщини.

Проблема впровадження новітніх музейних технологій — комплекс питань, який не може розглядатися теоретично, поза загальним контекстом існування музею, його життєдіяльністю, він має ґрунтуватися на досвіді предметної, практичної діяльності організації подібних історико-культурних об'єктів. Ці проблеми можуть бути вирішені тільки під час кропіткої науково-практичної роботи, з якої не можна виокремлювати методологічну складову музеєзнавства, яка дозволяє вивчати, оцінювати й порівнювати з іншими регіонами реальний місцевий історико-культурно-соціальний феномен промислового мономіста. Довести за допомогою використання музейних засобів унікальність тих процесів, які відбувалися на територіях, де воно розташоване, дослідження історичних і соціокультурних процесів, їх динаміки, надання їм конкретних форм — завдання, які постають перед музейниками. Музей, як складний організм, не може існувати та розвиватися поза територіально-соціально-економічною структурою міста, він інтегрований у систему міської громади, динамічно змінюється разом із нею, відображуючи стан населення, містотвірного виробництва й довкілля.

Мета статті — розглянути напрями використання інноваційних технологій у роботі Рубіжанського музею, дослідити їх вплив на результати діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний інтенсивний темп життя диктує свої умови традиційному музею, примушує його відходити від свого законсервованого, музеєцентричного існування, ця світова тенденція в останнє десятиріччя дедалі більше поширюється та впливає на форми роботи музеїв України. Українські музеї загалом — це потужні фонди, класичні, традиційні, науково обґрунтовані експозиції, авторитетні зібрання, колекції з багаторічною історією. І для сучасної інтерпретації цих скарбів такий фактор є перевагою, оскільки новітні сучасні форми подання музейної інформації вже апіорі мають вивірене часом досліджене підґрунтя.

За даними Держстату, станом на 2012 р. в Україні працювало 592 музеї, які перебували в комунальній або державній власності, приблизно 12,5 млн музейних предметів державної частини музейного фонду України зберігається саме в цих музеях (Копитько). Переважна більшість із них — це міські та районні музеї, створені за одним зразком, що мають майже однаковий інформаційний контент, але саме зараз провінційним музеям приділяється особлива роль, оскільки вони поєднують багатогранність регіональних культур України, а це вкрай важливо в контексті ідеї відродження, збереження й оновлення вітчизняної культури (Пантелійчук, 2005, с. 256–260).

До таких установ належить і музей м. Рубіжне. Його відкрито на підставі рішення 59 сесії міської ради від 02.11.2005. Основою фондів стало зібрання музею підприємства «Барвник», який припинив своє існування наприкінці 90 рр. XX ст. Це унікальна за історичною цінністю колекція документів і предметів. Головною метою експозиції музею, згідно з концепцією, стало розкриття міського характеру, стилю життя міста, заснованого наприкінці XIX ст. та створеного у XX ст. — у добу індустріалізації, розвитку промисловості, науки та техніки, появи нових індустріальних міст. Використовуючи засоби й методи музейної роботи, він зберігає для нових поколінь рубіжан знання свого походження, культури, історії, усвідомлення причетності до історичної пам'яті міста, мети, пріоритетів і стилю життя, притаманного саме Рубіжному.

Із самого початку існування заклад почав активно інтегруватися в культурне життя міста, започаткував роботу наукової ради, згуртував навколо себе спільноту, залучаючи населення до співпраці, сприяючи формуванню національної та громадянської свідомості, збереженню й поширенню культурних цінностей, удосконаленню освітнього процесу, започаткуванню етнопедagogіки. Такі проекти та заходи, як історичні

тематичні театралізації з використанням прийомів переміщення в часі, мистецькі виставки, перформанси для відвідувачів усіх вікових категорій, щоразу стають подією. Також традиційними стали зустрічі-дискусії місцевих митців, арт-презентації художників і майстрів, відкриття нових імен і ознайомлення мешканців Рубіжного з роботами відомих українських метрів. Кожна виставка мистецтва передбачає інформативні лекції, в яких міститься інформація про митця та його творчість, аналізується авторський стиль, здійснюється екскурс в історію конкретного напрямку мистецтва. Таким чином, відвідувачі отримують додаткову візуалізовану інформацію, яка чудово запам'ятовується. Під час творчих мистецьких заходів виникає неформальна обстановка, сприятлива для спілкування відвідувачів з музейними працівниками, митцями й між собою, що спонукає містян, котрі постійно приходять до музею, у подальшому залучати до відвідання членів своїх родин і друзів.

Для підтримки щоденного діалогу з музейною аудиторією, співробітники музею досліджують і аналізують попит відвідувачів, зважаючи на їхні вікові категорії, після чого формують пропозиції, зберігаючи свою актуальність для сучасного візитера (Вітенко, 2015). Експозиції КЗ «Міський музей», які розповідають про історію виникнення міста, його розбудову, розвиток, а також сучасне існування, після впровадження нових форм музейного спілкування починають взаємодіяти з відвідувачами, звертаються до їхніх пам'яті, свідомості, емоційної особистісної сфери. Музейні працівники забезпечують це за допомогою відповідного супроводу екскурсій і лекцій, дозволяючи гостям доторкатися до деяких найатрактивніших експонатів, висловлювати думки. Яскравим прикладом такої інновації стало формування зали відкритих фондів, предмети якої експонуються за певною часовою хронологією. Мета музейників — «занурити» містян у близький для багатьох простір, про який нагадують знайомі речі та предмети. Музейні зібрання надають набагато більше можливостей, ніж проста інформація, адже вони виконують функцію «соціальної пам'яті». Завдання музейного фонду — не розповідати про вже відоме, а запропонувати нові знання, погляди, розуміння. Тому музейні фонди є основою комунікативної роботи музею, адже автентична експозиція, організовані на її базі освітньо-комунікативні проекти неможливі без різноманітних, науково атрибутованих і ретельно збережених колекцій. Водночас фонди — це не систематизований склад, не недоторканне сховище. Сучасні фахівці стверджують, що фонди мають «говорити», тому важливим напрямом музейної комунікації є поповнення експозицій новими матеріалами, створення нових виставок, відкриття сховищ для глядача, а головне — поповнення колекцій, наукове комплектування. Метою останнього як комунікативного каналу є виявлення,

прийом, дослідження, атрибутування, надання інформації суб'єктам комунікації та здійснення діалогу з ними. Через призму того, як сьогодні музей документує історичний процес, інтерпретує події, відбирає, експонує музейні предмети, фіксує факти в музейних виданнях, сучасники й нащадки сприйматимуть і оцінюватимуть певні історичні періоди. Це має важливе значення у формуванні історичної пам'яті мешканців міста («Комунікативний потенціал музею та засоби його реалізації (методична довідка)», с. 1–10).

Застосовуючи інноваційні технології, основи музейної педагогіки, співробітники Рубіжанського музею вже багато років проводять пізнавальні квест-ігри для підлітків. Територія музею напередодні Дня перемоги над нацизмом у Другій світовій війні стає експериментальним музейно-педагогічним майданчиком, на якому впроваджуються альтернативні методи патріотичного виховання. За своєю сутністю такі ігри дозволяють виявити інтелектуальний і дослідницький потенціал кожного учасника, а також спонукають взаємодіяти й комунікувати підлітків одне з одним, підвищують цінність командної роботи, виховують свідомого громадянина. Граючи, виконуючи завдання, молоді люди завоюють і відтворять використаний ними матеріал набагато краще, ніж під час звичайної екскурсійної лекції. Цінність подібних заходів полягає в тому, що сучасне покоління дітей, котре занадто захоплене віртуальними іграми, взаємодіє в реальності, де відбувається живе спілкування. Музейно-освітні програми не лише передають певну інформацію, а й відтворюють картину минулого, що сприяє вихованню патріотизму, формуванню національної ідеї. Науково-освітні заходи, зустрічі, театралізовані екскурсії, інтерактивні екскурсії, основані на запитаннях і відповідях, різноманітні воркшопи, квести, результатом яких є зворотна комунікація, родинні заходи — усе це сприяє реалізації виховної та освітньої функцій музею.

Упродовж 12-річного існування музею м. Рубіжне майже кожен його захід є відображенням творчої та креативної роботи музейних працівників із використанням цілого спектра цікавих прийомів щодо втілення нових технологій експозиційного дизайну, використання мультимедійних засобів й інноваційних комп'ютерних технологій. Це також допомагає надати роботі музею сучасного рівня подання та пошуку інформації для аудиторії, вивести комунікативні аспекти роботи на зовсім інший рівень, наприклад, дозволяє безпосередньо під час музейного заходу провести скайп-конференцію з визначними митцями, науковцями, співробітниками інших музеїв, продемонструвати в онлайн-режимі цікаві експозиції музеїв світу та провести ними віртуальні екскурсії, таким чином, надати аудиторії можливість відвідати кілька музеїв одразу

(Знаменський, 2003, с. 71). Супровід музейних заходів тематичними слайдами посилює ефект впливу на емоційний стан відвідувача, підвищує глядацький інтерес і поглиблює занурення в тему експозиції або виставки.

Одним із найважливіших питань, які постають перед сучасними українськими музеями, як провідними, так і провінційними, є фахове навчання, яке надає практичні знання їх працівникам для повнішого розкриття потенціалу кожного музейного закладу. Останні кілька років для музейників Луганської та Донецької областей діє цікавий новаторський проект «Музей відкрито на ремонт», започаткований у листопаді 2016 р. Українським кризовим медіа-центром за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), котрий має на меті реорганізацію роботи музеїв цих областей, інновацію та активізацію їх роботи. Основна ідея проекту полягає в тому, щоб перетворити значну кількість провінційних музеїв на сучасні культурні центри, що активно долучені до життя свого міста та регіонів, а також здійснюють наукову, освітню та просвітницьку діяльність. Працівники Рубіжанського музею активно беруть участь у цьому проекті, регулярно проходять навчання на воркшопах, семінарах, мають змогу долучитися до індивідуальної співпраці з кураторами, українськими й міжнародними експертами та митцями, отримувати методологічну допомогу («Прес-конференція старту проекту «Музей відкрито на ремонт: Слов'янськ і Лисичанськ»»). Участь у цьому проекті надає музейникам безцінну можливість тісного спілкування, обміну досвідом і постійної співпраці з колегами.

Але на сьогоднішній день музей, як і вся музейна галузь, опинився в надзвичайно несприятливій ситуації для подальшого функціонування, перед ним постало ще більше проблемних питань і викликів — від матеріального забезпечення діяльності (музей фінансується з бюджету міста) до масштабних — про сутність подальшого існування. Численні проблеми, пов'язані зі скороченням фінансування, не дозволяють розвинути той самий культурний та соціальний потенціал, бракує коштів на створення сучасних стаціонарних експозицій, що призводить до пов'язаних із цим проблем. На фоні динамічного розвитку світових інновацій, процеси економічної лібералізації та глобалізації підкреслюють недостатність у таких невеликих музеїв, як Рубіжанський, менеджерських, маркетингових, комунікаційних ресурсів і досвіду для сучасного просування свого продукту. Тому колектив музею, переосмислюючи результати діяльності й усвідомлюючи свою відповідальність за збереження закладу в умовах нестабільної ситуації в Україні, намагається поєднувати живу культуру сьогодення та багаторічну спадщину, переосмислює концепції функціонування музю та впровадження в практику нових підходів, щоб стати

повноцінно функціонуючим, привабливим туристичним об'єктом, мати можливість і надалі втілювати різні музейні та мистецькі проекти.

Висновки. Міський музей Рубіжного має потужний інформаційний потенціал як сталий культурний об'єкт і суто місцеві особливості, існує в певному конкретно-історичному середовищі, саме тому вдало демонструє взаємозв'язок історичних витоків, розвитку, боротьби й сьогодення. Застосування на практиці сучасних підходів до виконання завдань зі збереження, експонування, трансляції інформації дозволить Рубіжанському музею надалі розвивати традиції, притаманні нашій місцевості, осмислювати свою історію та культуру, що матиме глибинні позитивні посилки для самоідентифікації кожного мешканця в умовах тотальної глобалізації. Музей, як продукт проживання людей нашої місцевості, є уособленням конкретного середовища. Демонструючи життя, трансформацію цього середовища, музей стає невід'ємним учасником культурного життя міста.

Інтенсивний розвиток інформаційних і комунікаційних технологій спричинив величезні зміни в музейній сфері Рубіжного, ставши однією з головних причин зміни підходу до багатьох видів діяльності: музейної педагогіки, створення експозицій, проведення музейних лекцій тощо, допомагаючи музейній установі, окрім виконання основних функцій з охорони та збереження культурної й історичної спадщини, формувати привабливі освітні та розважальні пропозиції, реалізувати цікаві мистецькі й наукові проекти й конкурувати з потужною розважальною індустрією, приваблювати відвідувачів та розвиватися всупереч браку коштів і без належної підтримки держави. Активно залучаючи інноваційні процеси в музейний простір, він демонструє актуальність музейної колекції для сучасного суспільства, де через експонат, утілення минулого, можна говорити про сучасні важливі проблеми, руйнувати стереотипи.

Як соціокультурний феномен колективної пам'яті, складові якої — наука та наукові дослідження, мистецтво та ін., музей реалізує самостійні й цілісні завдання — збирати та зберігати музейні предмети, а також досліджувати й поширювати знання сучасними методами комунікації, не тільки розказуючи про те, що відбулося, а натомість, як і чому це відбулося, формуючи таким чином уявлення про ймовірні напрями розвитку майбутнього. Музейні об'єкти розглядаються в контексті ідей, цінностей, інших соціальних чинників минулого, того часу, в якому вони існували, розглядається можливість трансформації їх значень у часі. Заглиблення в музейний простір стимулює запитання про історичні процеси, погляди й уявлення минулого, які потребують вивчення, пояснення та набувають нового значення в зовсім інших системі й контекстах.

Сама ідея створення міського музею була по суті інноваційною, оскільки ґрунтувалася на відчутті відповідальності за минуле та майбутнє нашого міста, його подальший розвиток, розкриття чинників творення міського простору в різний час і взаємозв'язок мешканців та міського простору. Його мета — сучасними музейними методами показати феномен міста як простір, який перетворює людина, що творить громадянина, допомагати мешканцям усвідомлювати себе складовою простору міста й бути активним у відповідальному користуванні цим простором та його перетворенні.

Через призму музейного сприйняття можна досліджувати різні етапи історичної дійсності Рубіжного, де виникали нові форми устрою, суспільства, створювалася потужна промисловість, здійснювався перехід від однієї форми державності до іншої, а також зароджувалася й розвивалася культура міжетнічних відносин, виникли практично з нуля хімічні інститути, поєднувалася теорія та практика тощо. Застосовуючи у своїй роботі різні підходи (культурологічний, урбаністичний, етнологічний, економічний, соціальний), музей дозволяє кожному мешканцеві зрозуміти значення та зміст свого існування й усвідомити те, що роль соціокультурного фактора розвитку не менш важлива, ніж політична або економічна, оскільки це — духовна площина, підвалинами якої є історична й культурна пам'ять. Суспільство постійно прагне політичних, економічних рушійних змін, у вирі сьогодення відбуваються постійні процеси, які впливають на свідомість людини, змушуючи її швидко забувати ще недавні події, але є досить консервативна в позитивному сенсі галузь — саме музей є зберігачем фактів — свідків історії, не дозволяє сьогоденню маніпулювати минулим, робить його недоторканим.

Перспективи подальших досліджень. Тема впровадження інноваційних технологій у музейну роботу має перспективи для подальшого багатогранного дослідження, аналіз якого дозволить музеям упевнено пристосовуватися до умов динамічного світу й мінливого попиту сучасного суспільства.

Список посилань

Копитько, О. Офіційна статистика; музеї України у 2012 році. *Prostir.Museum*.

Узято з <http://prostir.museum.ua/post/30119>.

Пантелійчук, І. (2005). Проблема становлення музейної політики в Україні (с. 256–260). *Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: збірник наукових праць*. Київ.

Вітенко, Л. Застосування інноваційних технологій в музейній практиці. *Фотографії старого Львова*. Узято з <http://photo-lviv.in.ua/zastosuvannya-innovatsijnyh-tehnolohij-v-muzejnij-praktytsi/>.

Комунікативний потенціал музею та засоби його реалізації (методична довідка)

- (с. 1–10). *Національний музей історії України у Другій світовій війні — 2017*. Узято з https://www.google.com/search?q_
- Знаменський, А. В. (2003). Модернізація музейної діяльності. *Довідник керівника установи культури*, 10, 71.
- Прес-конференція старту проекту «Музей відкрито на ремонт: Слов'янськ і Лисичанськ». *Громадський простір*. Узято з <https://www.prostir.ua/event/pres-konferentsiya-startu-proektu-muzej-vidkryto-na-remont-slovyansk-i-lysychansk/>.

References

- Копытко, О. Official statistics; museums of Ukraine in 2012. *Prostir.Museum*. Retrieved from <http://prostir.museum.ua/post/30119>. [In Ukrainian].
- Panteleichuk, I. (2005). The problem of the formation of museum policy in Ukraine (pp. 256–260). *Current philosophical and cultural problems of the present: a collection of scientific works*. Kyiv. [In Ukrainian].
- Vitenko L., Application of innovative technologies in museum practice. *Pictures of the old Lviv*. Retrieved from <http://photo-lviv.in.ua/zastosuvannya-innovatsijnyh-tehnolohij-v-muzejnij-praktytsi/>. [In Ukrainian].
- The communicative potential of the museum and the means of its realization (methodological assistance) (pp. 1–10). *National Museum of Ukrainian History in World War II — 2017*. Retrieved from https://www.google.com/search?q_. [In Ukrainian].
- Znamensky, A. V. (2003). Modernization of museum activity. *Directory of the head of the cultural institution*, 10, 71. [In Ukrainian].
- Press conference of the project “The Museum is open for repair: Slavyansk and Lisichansk”. *Public space*. Retrieved from <https://www.prostir.ua/event/pres-konferentsiya-startu-proektu-muzej-vidkryto-na-remont-slovyansk-i-lysychansk/>. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 19.02.2019 р.